

ДІАГНОСТИКА НАЯВНИХ РІВНІВ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ З МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

У статті розкриваються хід і результати дослідження стану сформованості інтегрованої навченості молодших школярів, зміст експериментальної перевірки наявних рівнів навчальних досягнень з навчання музики молодших школярів у процесі пошукового та діагностичного етапів констатувального експерименту, аналіз результатів дослідження. Таким чином, під час проведення констатувального експерименту визначилися три рівні сформованості інтегрованої навченості музики молодших школярів, структура котрої складається з трьох компонентів: мотиваційно-спонукального, змістово-процесуального, творчо-результативного.

Ключові слова: музичне навчання, молодші школярі, рівні сформованості компонентів, діагностика рівня навчальних досягнень, види мистецтва, мистецька діяльність, мотивація, зміст мистецької навчальної діяльності.

Постановка проблеми. Стан сучасного суспільства як ніколи вимагає ефективності педагогічного процесу щодо підготовки молоді, здатної врятувати країну від нестабільності, зневіри, економічної скрути. Результатом роботи сучасної загальноосвітньої школи має бути сформована особистість самостійної, креативної, відповідальної людини, здатної творчо розв'язувати проблемні ситуації, творити, бути носієм культури, високої моральності та національної свідомості. Але результати чисельних досліджень свідчать про наявність прогалин у мистецькій освіті молодших школярів, за межею інтересів багатьох учнів залишені види мистецтва, які мають значний виховний вплив на особистість (театральне, хореографічне, декоративно-прикладне), тобто ті види мистецької діяльності, які не входять до навчальних програм загальноосвітньої школи. Така обмеженість значно впливає на ефективність індивідуального, самобутнього розвитку особистості школярів шляхом власної траєкторії, вияву їх неповторного потенціалу.

Сучасна людина має бути щасливою, оскільки лише така зможе зробити щасливими й інших. А становлення такої особистості є можливим лише за умови розвитку школярів відповідно до їх індивідуального творчого потенціалу, закладеного природою. Мистецька, творча діяльність дітей молодшого шкільного віку і є саме тим фундаментальним підґрунтям, на якому закладаються важливі якості особистості (самобутність, незалежність, креативність, самостійність, гідність). Активна мистецька діяльність, цілісність знань дозволять сформувати особистість нового покоління, на яку очікує наше суспільство.

Аналіз актуальних досліджень. Теоретична та практична робота на уроках музики в початковій школі має спрямовуватися на інтеграцію мистецьких знань і художньо-образних уявлень школярів як потужного

засобу інформаційного забезпечення та якісного засвоєння музичного матеріалу на основі використання широкої міжпредметної інтеграції. Загальні питання впровадження інтеграційних підходів у галузі музично-педагогічної освіти розглядаються в працях Л. Арчажникової, О. Єременко, А. Козир, Г. Падалки, О. Ростовського, О. Рудницької. Розгляд теорії та практики культурологічної освіти й феномену художньо-культурної інтеграції як руху знань до єдності висвітлюється у працях М. Сиви, О. Шовгенюк. Практичне здійснення проблеми формування цілісних мистецьких знань учнів, створення в їх уяві цілісної картини світу засобами мистецтва, актуалізувало детальне вивчення особливостей інтегрованої навченості, яка надасть можливість цілісно (не фрагментарно) мислити. Проблему формування цілісної картини світу, цілісних знань учнів розглядають: В. Р. Ільченко, К. Ж. Гуз, Л. М. Масол, О. Рудницька, О. Хижна, Л. Хлебнікова, О. Щолокова. Та не зважаючи на потреби сучасної шкільної музичної практики, питання здійснення інтеграції мистецьких знань у початковій школі ще й досі лишаються не вивченими, а методичне забезпечення принципу інтегрованого навчання мистецтву є актуальною та недостатньо розробленою проблемою.

Мета статті – опис методів, змісту й основних результатів здійснення пошукового та діагностичного етапів констатувального експерименту, що полягав у дослідженні стану музичного навчання молодших школярів у контексті інтегрованого підходу.

Виклад основного матеріалу. Дослідження стану музичного навчання школярів у контексті інтегрованих підходів проводилися на базі факультету мистецтв СумДПУ імені А. С. Макаренка, Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, Сумського НВК № 9 «Веснянка», Сумської ЗОШ № 15, Котелевецької гімназії № 1. У ньому брали участь 267 респондентів (з них 102 студенти, 91 учень, 38 батьків, 36 учителів музики й початкових класів). Констатувальний експеримент проводився протягом 2010–2011 років і складався з двох етапів (пошукового та діагностичного).

У проведенні **констатувального експерименту**, що полягав у кількісному та якісному аналізові ефективності здійснення інтегрованого музичного навчання молодших школярів, використовувалась *комплексна методика*, що містила: педагогічне спостереження, анкетування, інтерв'ю, тестування, аналіз творчих робіт учнів. Для отримання достовірних даних було розроблено анкети, тести, проведено спостереження за навчально-виховним процесом, експертні опитування.

У ході констатувального експерименту встановлено рівні сформованості інтегрованого навчання мистецтва. Відповідно до визначених критеріїв і показників сформованості обґрунтовано суттєві ознаки достатнього, середнього та низького рівнів означеного феномену.

Мета констатувального експерименту полягала у визначенні особливостей організації існуючого музичного навчання в початковій школі в контексті інтеграції різних видів мистецтв та діяльностей, що їх забезпечують; підготовки інформаційно-практичної бази для обґрунтування та перевірки умов ефективності інтегрованого навчання музики молодших школярів, існуючих рівнів сформованості їх музично-інтегрованих навичок.

Відповідно до мети, нами були розроблені такі **завдання**:

1) провести педагогічне спостереження за процесом музичних занять у початковій школі;

2) здійснити аналіз навчальної документації (навчальних програм, підручників, посібників) щодо наявності у змісті творчих завдань, завдань за вибором, пояснення спільного та різного між видами мистецтв;

3) проаналізувати обізнаність учителів початкових класів, учителів музики та студентів факультетів мистецтв щодо проблеми феномену інтегрованих знань, цілісної картини світу, педагогічної інтеграції;

4) визначити реальний стан обізнаності батьків щодо необхідності мистецьких занять як засобу розвитку дітей;

5) здійснити аналіз рівнів сформованості компонентів інтегрованої навченості музики;

6) дослідити рівень сформованості готовності учнів початкових класів до здійснення мистецької діяльності на основі розуміння ними специфіки різних видів мистецтв.

Перший етап констатувального експерименту – пошуковий – передбачав здійснення діагностичної розвідки для отримання фактів, що впливають на якість навчання та кінцевого результату – цілісності знань учнів і музично-інтегрованих навичок учнів початкових класів, сформованості в них культурологічного досвіду; визначення ставлення учнів до мистецьких занять і ставлення вчителів до проведення інтегрованих занять з мистецтва.

У процесі вирішення даних завдань була спроектована *поетапна діагностика* пошукового експерименту, яка містила цілу низку педагогічних мікродосліджень, що включали: аналіз навчальної документації, проведення бесід, інтерв'ю з батьками, анкетування учнів, батьків, учителів. На першому етапі **констатувального експерименту** важливого значення набули процеси виявлення спрямованості пізнавально-мотиваційної сфери учнів, домінуючі пізнавальні інтереси в мистецькій діяльності. На вихідному, **першому етапі пошукового** експерименту був здійснений аналіз *навчальної документації*. У результаті аналізу було виявлено, що переважна більшість змісту навчальних програм і підручників спрямована на засвоєння учнями відповідної системи знань про музичне мистецтво, формування вмій і навичок вокальної, вокально-хорової діяльності, слухання музики, котрі виступають основою у формуванні інтегрованих знань, що сприяє створенню формування цілісної картини світу молодших школярів. Виявлення індивідуальних творчих

здібностей, інтересів, смаків, уподобань підростаючого покоління, що відповідає цілям особистісно-орієнтованої гуманістичної спрямованості сучасної педагогіки є пріоритетними завданнями у процесі викладання уроків із музичного мистецтва. І навпаки, необґрунтована диференціація мистецького матеріалу, розірваність, мозаїчність, непослідовність у мистецько-педагогічних діях учителя гальмують художньо-творче становлення особистості учня.

З метою уточнення результатів аналізу навчальної документації, **на другому етапі** були застосовані такі **методи**: інтерв'ю з учителями та бесіди з дітьми, батьками, **спрямовані на виявлення причин**, що гальмують забезпечення ефективності навчання музики молодших школярів у напрямі реалізації інтегрованих підходів.

У результаті **бесід із батьками** учнів, більшість опитуваних (42,4 %) зазначали, що *причинами низької успішності* учнів є низький рівень інтересу дітей, відсутність активності, віддання переваги теле-інтернет засобам отримання інформації. Інші респонденти (28, 8%) вказали на недостатню мотивацію до мистецької, творчої діяльності, причиною якої є нерозуміння значення мистецтва, його специфіки та налаштування навчального процесу на репродуктивну діяльність. Лише 28,8 % батьків вбачають *причини загальної неуспішності* в перевантаженні учнів об'ємом необхідної навчальної інформації, обмеженою кількістю годин для вивчення. При чому 19,2 % з опитуваних підкреслили неможливість займатися розвитком творчих здібностей школярів за умови переповнених класів і невмінням дорослих зацікавити учнів мистецтвом і процесом творчої діяльності.

Під час **бесід з учнями**, метою яких було з'ясування ставлення дітей до уроків музики, виявлення найцікавіших для них видів мистецької, музичної діяльності та наявності складних завдань для виконання, що впливає на успішність навчальної діяльності. Бесіди проводились у вільній формі. Була визначена загальна тема обговорення щодо мотивів занять мистецтвом, видами художньо-творчої діяльності та з'ясування рівня обізнаності про мистецтво. Результати опитування дали змогу з'ясувати, що більша частина учнів (62 %) виявляють інтерес до мистецтва, але не усвідомлюють чітко його специфіку, наявною є невизначеність у виборі «улюбленого» виду мистецької діяльності. Значна кількість реципієнтів не змогли назвати улюблений вид мистецької діяльності.

У результаті **індивідуального інтерв'ювання вчителів**, яке передбачало свободу діагностичної комунікації, більшість опитуваних зазначили (42 %), що причинами «розірваності, поверховості» знань учнів є низька навчальна мотивація. Інші респонденти (30 %) вказали на відсутність інформації щодо методики використання інтегрованого підходу, здійснення інтегрованих технологій у початковій школі; відсутність методичних вказівок щодо розвитку творчих здібностей, неможливість здійснення

індивідуального підходу за браком часу й великим обсягом навчальних тем при ситуації переповнення класів. Лише 28 % учителів вказали на *причину загальної неуспішності* учнів у недостатній розробленості змісту мистецької освіти та протиріччі, що полягає між потребами сучасного суспільства в розвиненій, творчій особистості та відсутності належних умов, які б забезпечили формування такої особистості.

Під час *інтерв'ю з батьками* ми з'ясували, що більшість із них бажали б створити належні умови для творчого розвитку дітей, але не мають належних знань та не володіють інформацією щодо виявлення індивідуальних здібностей, правильного визначення особистісного шляху розвитку дитини. Батьки очікують педагогічної допомоги, фахової підтримки з боку вчителів щодо формування й розвитку особистості дітей. Слід відмітити, що існує значний відсоток таких батьків, що взагалі не замислюються над причинами та можливими шляхами поліпшення якості мистецької освіти та здійснення процесу творчого розвитку школярів, про що свідчить неусвідомленість або відсутність вказаних причин.

Таким чином, можемо констатувати той факт, що майже (75 %) учасників запропонованих нами бесід і проведених інтерв'ю *пов'язують успішність мистецького навчання із впливом зовнішніх факторів*. У результаті інтерв'ювання батьків і бесід з учителями початкових класів і вчителями музики, виявлено, що незначна частина опитуваних (19 %, 26 %) співвідносить *залежність успішності навчальної діяльності учнів із рівнем сформованості навчальної мотивації, інтересу до мистецької діяльності*.

За результатами *анкетування вчителів* була з'ясована загальна картина організації та здійснення інтегрованого навчання молодших школярів. В анкетуванні брали участь учителі початкових класів і вчителі музики, що викладають у початкових класах НВК № 9 «Веснянка», ЗОШ № 15 м. Суми. Анкета складалася з 5 питань. На питання «Чи проводите ви інтегровані уроки?» позитивно відповіли всі 100 %. Кожен учитель зазначив елементи навчальних дисциплін, які входять до інтегрованих уроків («Я і Україна», «Образотворче мистецтво», «Музика», «Трудове навчання», «Навколишній світ», «Читання». А найбільше вчителями проводяться інтегровані уроки з читання, образотворчого, трудового навчання. На питання «Які види мистецтв використовуєте на інтегрованих уроках?» учителі відповіли: музичне (80 %), образотворче (95 %), літературне (62 %), театральне (65 %), декоративно-прикладне (30 %). Кожен із респондентів використовує на інтегрованих уроках елементи різних видів мистецтв. Отже найбільше вчителями на уроках використовуються елементи образотворчого мистецтва. На другому місці – елементи музичного та театального мистецтва, а на третьому місці – літературне мистецтво й дуже рідко – елементи декоративно-прикладного мистецтва.

На питання «Чи варто молодшим школярам спочатку пояснювати існування різних видів мистецтв, а потім уже пропонувати їх вивчати ізольовано?» більша частина відповіла позитивно. Більшість респондентів вважають, що спочатку дітям слід пояснити сутність мистецтва, як культурного явища, розглянути особливості різних видів мистецтв, а потім вивчати їх ізольовано. Інші надали негативну відповідь. На запитання «Чи пропонуєте Ви учням творчі завдання за вибором?» позитивно відповіли (50 %) учителів, інколи – 25 % ; ні – 25 %. Учителі розуміють необхідність існування завдань за вибором, але не завжди їх застосовують, посилаючись на брак часу.

Серед *видів поліхудожньої діяльності*, які пропонуються на уроках учням, учителі відзначили такі: малювання музичного образу (50 %), створення словесного портрету казкових героїв, музичного, художнього образів (35 %), передача музичного змісту засобами акторської майстерності (15 %). Більшість респондентів висловили думку про те, що *варто в початковій школі запровадити інтегроване вивчення мистецтва, у змісті якого цілісно подавалися б різні види мистецтва та формувалися початкові навички творчої діяльності молодших школярів*. Позитивну відповідь надали 98 % опитуваних, вагалися – 2 % ; негативної відповіді не було. Учителі, які позитивно відповіли на дане питання вважають, що це допоможе уявити дітям різноманіття видів мистецтва, усвідомити його цілісність. Вони вважають також, що це буде сприяти всебічному розвитку учнів, їх світогляду, збагатить уяву, мислення. Отже, більшість опитаних учителів вважає, що такі заняття потрібні, оскільки це допоможе сформуванню в дітей загальне уявлення про мистецтво.

З метою визначення ставлення учнів до мистецьких занять, спрямованість їх на мистецько-творчу діяльність було проведено **анкетування учнів**. В анкетуванні брали участь 91 учень. **Мета анкети № 1** для учнів полягала у визначенні початкового рівня знань про різні види мистецької діяльності, виявленні їх «улюблених» видів мистецької діяльності, наявності стійкого інтересу до мистецьких занять, до музичної діяльності. За результатами анкети 50 % учнів виявили інтерес до мистецької діяльності в різних її видах. Виявлена значна кількість дітей із низьким і середнім рівнем інтересу до мистецьких занять.

Аналіз анкетних даних учнів свідчить про те, що вони виявляють інтерес до мистецької діяльності, хоча серед видів діяльності називають різні: спів, малювання, танець, акторську гру. У результаті обробки даних виявилось, що майже 65 % учнів дійсно захоплюються мистецькими заняттями. Учні зі стійким інтересом мають потребу в заняттях мистецтвом, при чому проявляють особливе зацікавлення одним або декількома видами мистецької діяльності одночасно.

Результати проведеного **анкетуванні учнів № 1** показали, що серед різних видів мистецької діяльності діти обрали: малювання (49,14 %), спів (32,

76 %), танець (33,67 %), а також діти вказали, що люблять навчатися (41 %) і грати (23 %). Серед видів діяльності, запропонованих дітям у всіх відповідях переважають спів і малювання. Ми припускаємо, що малювання є психологічно необхідним, одним із провідних видів діяльності молодших школярів, яка їх захоплює. Але хоча малювання є домінуючим видом художньо-творчої діяльності, учні також виявили інтерес і до співу, танцю, акторської гри. Відповіді охопили всі запропоновані види мистецької діяльності, що надає можливість стверджувати необхідність урахування інтересів дітей. На питання «Чим займаєтесь у вільний час разом із батьками?» учні відповіли, що разом із батьками у вільний час найчастіше малюють (38,22 %), слухають музику (30,45 %), танцюють (15,47 %), виготовляють поробки (37 %), співають (20 %). Отже перше місце посідає такий вид діяльності, як малювання та виготовлення поробок, на другому місці – слухання музики, читання, на третьому – спів, танець. Найчастіше учні малюють, а рідше співають та танцюють, хоча ці види діяльності – спів і танець є важливими традиційними українськими засобами художньо-естетичного, національного виховання й розвитку молодого покоління. Співові й танцю не надається належної уваги. Найбільше учні малюють. Цей факт свідчить про природну необхідність молодших школярів у даному виді творчої діяльності. Серед улюблених уроків учні визначили: уроки малювання (90 %), уроки читання (88%), музики (17 %). Низький відсоток уроків музики дозволив припустити, що на уроках не враховуються інтереси дітей, їх індивідуальні особливості. На питання «Професію кого з митців ти обрав би?», серед представлених варіантів професій митців учні обрали такі: художника – 10 %, співака – 5 %, композитора – 1 %, актора – 2 %, хореографа – 2 %.

Реалізуючи мету й завдання пошукового експерименту, здійснюючи детальний аналіз навчальної документації, систематизацію та узагальнення результатів бесід, інтерв'ювання, анкетування, можемо зробити такі **попередні узагальнення й висновки**:

1) відсутність усвідомлення вчителями важливості формування позитивної мотивації мистецької навчальної діяльності молодших школярів гальмує формування позитивної мотивації, стійкого навчального інтересу, що пов'язано з низьким рівнем знань педагогів про особливості, мету, зміст інтегрованого навчання, знань психологічних особливостей мистецької та творчої діяльності й неспроможність створити відповідні педагогічні умови, які б сприяли ефективному навчанню та розвитку молодших школярів;

2) невелика кількість батьків вважають за потрібне їх дітям займатися мистецтвом, виконувати творчі завдання, хоча є такі, які усвідомлюють цінність мистецьких знань, значення музики як виду мистецтва, що сприяє розвитку особистості дитини, її творчого потенціалу.

3) учителі молодших класів і вчителі музики визначили необхідність розробки методики здійснення інтегрованого навчання й визначення

відповідних педагогічних умов, які забезпечили б ефективність здійснення інтегрованого навчання та творчого розвитку школярів.

4) більшість опитуваних учнів виявили інтерес до занять мистецтвом, хоча не всі віддали перевагу музиці.

Результати **пошукового експерименту** підтвердили практичну значущість досліджуваної проблеми для теорії та методики інтегрованого навчання музики молодших школярів і зумовили розробку **діагностичного етапу констатувального дослідження, мета** якого полягала в розробці діагностичної методики й визначенні рівнів сформованості інтегрованої навченості відповідно до критеріїв і показників досліджуваного феномену.

Визначення сформованості структурних компонентів інтегрованого музичного навчання відбувалося на основі встановлених відповідних **критеріїв**. Насамперед, потрібно внести визначеність у зміст терміну «критерій». У загальноприйнятому розумінні критерій – це ознака, на основі якої здійснюється оцінка чого-небудь, мірило оцінки. Критерій (criterion – засіб, судження) грецького походження, є ознакою, на підставі якої здійснюється оцінка визначення або класифікація певних об'єктів. При цьому під ознакою розуміють зовнішній прояв, за якими її можна впізнати, визначити або описати. Показник вимірювання показує, що саме фіксується числом, отриманим унаслідок вимірювання. О. Савченко, Т. Байбара визначають критерії як реальні, точно обрані ознаки, величини, котрі виступають вимірниками об'єктів оцінювання [6]. І. Ісаєв визначає критерії як ознаки, на основі яких здійснюється оцінка, судження Ю. Туранов, В. Урусський вважають, що критерії – це мірило оцінювання вказаних параметрів, котрі описуються певним показниками. На основі теоретичного аналізу й урахування мету дослідження, ми будемо виходити з того, що критерії – це якості, властивості, ознаки об'єкта, що вивчається, які дають можливість зробити висновки про стан і рівень його сформованості та розвитку; показники – це кількісні та якісні характеристики сформованості кожної якості, властивості, ознаки об'єкту, котрий вивчається, тобто міра (ступінь) сформованості того чи іншого критерію (В. Загвязинський, І. Ісаєв, В. Раєвський, В. Лозова та ін.). Отже, критерії – це якості, властивості, ознаки досліджуваного об'єкта, які дозволяють робити висновки про його стан, рівень розвитку й функціонування; показники – це кількісні та якісні характеристики сформованості кожної якості, властивості, ознаки досліджуваного об'єкта, тобто ступінь сформованості того чи іншого критерію.

Діагностичний експеримент проходив у кілька етапів, що було зумовлено *компонентною структурою* досліджуваного феномену й спрямований на діагностику *мотиваційно-спонукального, змістово-процесуального, творчо-результативного компонентів*. Кожен етап констатувального експерименту переслідував досягнення певної мети, виконання низки дослідницьких завдань.

З метою з'ясування **рівнів сформованості мотиваційно-спонукального компоненту** інтегрованого навчання музики (відповідний критерій – міра особистої потреби учнів у мистецько-творчій діяльності), нами було окреслено зміст його **показників**: 1) наявність інтересу до занять музичним мистецтвом; 2) прояв спонукальних мотивів до пізнання творів мистецтва; 3) вияв пізнавальної активності молодших школярів до занять мистецькою діяльністю. Діагностування означеного критерію здійснювалося на базі авторських діагностичних завдань, створених шляхом модифікації відповідних методик. У процесі констатувального експерименту були модифіковані діагностичні завдання щодо інтересу та мотивації учнів.

У результаті порівняння кількісної характеристики рівнів сформованості **мотиваційно-спонукального компоненту** на початковому етапі діагностики цілісності мистецьких знань учнів, можемо зазначити, що серед молодших школярів виявлена переважна більшість учнів із низьким (35,6 %) і середнім (50,3 %) рівнем мотивації до мистецької творчої діяльності.

Мета наступного етапу діагностики в межах констатувального експерименту передбачала діагностування показників **змістово-процесуального компоненту**, спрямованих на виявлення вміння оперувати набутими знаннями в різних видах діяльності (малювання музичних образів, створення словесного портрету музичних образів, передача музичного змісту засобами жестів, рухів); інформованість про особливості засобів мистецької виразності та вираження художнього образу засобами різних видів діяльності; якість виконання завдань за вибором, поліхудожніх індивідуальних уподобань.

Критерієм змістово-процесуального компоненту виступає **міра здатності** учнів до усвідомлення та оцінювання спільного в мистецтві, що віддзеркалюється в таких **показниках**, як: інформованість про особливості засобів мистецької виразності та взаємозв'язок різних видів мистецтва; уміння накопичувати знання й навички відшукування ключових змістових складових тематичного наповнення навчальної інформації; уміння оперувати набутими знаннями в різних видах мистецької діяльності (малювання музичних образів, створення «словесного портрету» музичних образів, передача музичного змісту засобами жестів, рухів, кольору).

З метою визначення обізнаності учнів стосовно знань про мистецтво молодших школярів передбачалося виявлення знань назв різних видів мистецтв, основних понять і термінів, жанрів мистецтва, видів мистецької діяльності, професій митців. У ході дослідження було зафіксовано низький та середній рівні сформованості показників змістово-процесуального компоненту. Так, учні надавали неправильні та частково правильні відповіді, виявили не усвідомлення сутності поняття «мистецтво», існування його різновидів і їх взаємозв'язок. Уявлення дітей про мистецтво майже не сформовано, а про музику – є фрагментарним.

Аналіз результатів констатувального експерименту, спостереження за роботою вчителів і власний педагогічний досвід спонукали нас до припущення про те, що причинами *низького рівня сформованості цілісних знань* учнів початкових класів є недостатність розуміння педагогами стратегії його розвитку, обмеженість методів і прийомів, які вони використовують, недостатній інтерес батьків до навчання та розвитку своїх дітей, відсутність у школярів стійкої позитивної мотивації творчої, мистецької діяльності.

Стан сформованості ***третього – творчо-результативного компоненту***, в основу котрого покладено ***критерій***, що визначає ступінь художнього втілення власних творчих здобутків у мистецько-інтегрованій діяльності й такі показники: 1) наявність індивідуального творчого досвіду музичної діяльності; 2) уміння й навички художньо-оцінювального ставлення до навчальної інформації інтегрованого характеру; 3) прояв самостійності щодо усвідомлення учнями особистої емоційно-рефлексивної значущості. Здатності учнів до художнього втілення власних творчих знахідок у навчальній мистецькій діяльності, досліджувався за допомогою анкетування, аналізу робіт учнів під час виконання ними творчих завдань та під час проходження педагогічної практики студентами в початковій школі.

З метою виявлення поліхудожніх уподобань ми залучали учнів до художньо-творчої діяльності, урахувавши при цьому специфіку сприйняття кожним учнем того чи іншого виду мистецтва, індивідуальні уподобання, нахили дітей. Незважаючи на те, що завдання виявилися досить складними, діти з цікавістю поставилися до їх виконання, але малорозвинена художньо-образна уява, обмежений словниковий запас і недорозвинене асоціативне мислення в 42,3 % дітей засвідчили їх *низький рівень другого показника творчо-результативного компоненту*; 37 % були віднесені до середнього рівня. Наявність художньо-образного мислення та вмінь і навичок художньо-оцінювального ставлення до навчальної інформації інтегрованого характеру *достатнього рівня* продемонстрували 20,4 % дітей і *високого рівня* – 11,3 % учнів молодших класів. Не зважаючи на переважну більшість (68,3 %) показників низького й середнього рівнів, ми мали надію на суттєве покращення даного показника, урахувавши зацікавленість дітей цим видом діяльності й за умови запровадження експериментальної методики та створення спеціальних педагогічних умов. Наприкінці здійснення констатувального експерименту нами були узагальнені середні показники всіх компонентів, що допомогло виявити наявні рівні навчальних досягнень учнів початкових класів із музичного мистецтва.

Висновки. Таким чином, під час проведення констатувального експерименту визначилися ***три рівні сформованості інтегрованої навченості*** музики молодших школярів, структура котрої складається з трьох компонентів: мотиваційно-спонукального, змістово-процесуального, творчо-результативного.

Достатнім рівнем сформованості інтегрованої навченості володіє незначна частина учнів (17 %). Вони характеризуються позитивним ставленням, стійким інтересом до мистецтва, проінформованістю про особливості засобів мистецької виразності та взаємодію різних видів мистецтва, уміннями накопичувати знання й навички відшукування ключових змістових складових тематичного наповнення навчальної інформації та засобів музичної виразності певного образу, настрою та вміннями їх художньо поєднувати; інтегративністю знань, умінь та навичок і самостійністю їх практичного використання. Учні творчо вирішують навчальні завдання, виявляючи при цьому ініціативу в пошуках найбільш оптимальних форм, систематично використовують інтегровані зв'язки, беруть активну участь у позанавчальній музичній діяльності.

Середньому рівню відповідає 63,3 % учнів. Молодші школярі, які досягли даного рівня, виявляють позитивне ставлення до окремих видів мистецтва, мають достатні знання, але не завжди вміють використовувати їх комплексно, відчують труднощі у визначенні засобів мистецької виразності, що гальмує повноцінне опанування. Вони вирізняються продуктивним характером вирішення навчальних завдань, частковим самостійним умінням їх з'ясування. Використання індивідуального досвіду музичної діяльності в навчально-дієвих формах є частковим, а використання інтегративних звуків здійснюється методом сприйняття помилок, адже не вистачає навичок музичної діяльності. Учні цього рівня характеризуються нестабільним творчим спрямуванням. Вони частіше із захопленням виконують завдання, які їм подобаються. Заняття мистецтвом приваблюють дітей, але вони не мають стійких художніх переваг. За умови стимуляції з боку вчителя, учні охоче створюють оригінальні продукти, хоча частіше їх роботи носять репродуктивний характер.

Низький рівень має 19,8 % школярів початкових класів. У таких учнів відсутнє позитивне ставлення до навчально-виховної діяльності, недостатнє бажання вивчення явищ музичного мистецтва, інтерес до музики не сформований, мотиви навчання мають прагматичний характер. У цих школярів – низький рівень музичних знань, умінь і навичок комплексного оперування ними у практичній діяльності. Учні цього рівня вирішують завдання лише за інструкцією вчителя, що свідчить про їх пасивність у навчально-виховній діяльності.

Діти цього рівня відрізняються невизначеністю щодо улюблених видів творчої діяльності. Вони демонструють слабкий прояв інтересу до виконання творчих завдань. До занять мистецтвом ці діти не виявляють ніякої зацікавленості, у процесі художньої діяльності не проявляють схильності до творчості. Їх знання про види мистецької, творчої діяльності мінімальні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гуз К. Ж. Теоретичні та методичні основи формування в учнів цілісності знань про природу / К. Ж. Гуз. – Полтава : Довкілля-К, 2004. – 472 с.
2. Зязюн І. А. Освітня парадигма – тип культурно-історичного мислення і творчої дії суб'єктів освіти / І. А. Зязюн // Педагогіка і психологія професійної освіти: результати досліджень і перспективи : зб. наук. праць / за ред. І. А. Зязюна, Н. Г. Ничкало. – К., 2003. – С. 15–29.
3. Куненко Л. О. Підвищення рівня музичної освіти молодших школярів за допомогою формування у них тематичного понятійного апарату на уроках музики / Л. О. Куненко // Теорія і методика мистецької освіти : зб. наук. праць. – К. : НПУ, 2002. – Вип. 3. – С. 111–115.
4. Масол Л. М. Методика навчання мистецтва у початковій школі : посібник для вчителя / Л. М. Масол, О. В. Гайдамака, Є. В. Белкіна, О. В. Калініченко, І. В. Руденко. – Х. : Веста : Видавництво «Ранок», 2006. – 256 с.
5. Образовательная модель «Логика природы». Концептуальные основы интеграции естественнонаучного образования : монография / В. Р. Ильченко, К. Ж. Гуз. – М. : Народное образование. Школьные технологии, 2003. – 206 с.
6. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти : підруч. для студентів вищих навчальних закладів / О. Я. Савченко. – К. : Грамота, 2012. – 504 с.

РЕЗЮМЕ

Данько Н. П. Диагностика уровней учебных достижений в изучении музыкального искусства учащихся начальных классов.

В статье раскрываются этапы и результаты исследования наявности интегративной обучености младших школьников музыке, содержание экспериментального исследования реальных уровней учебных достижений младших школьников в процессе поискового и диагностического этапов констатирующего эксперимента, анализ результатов исследования. Во время констатирующего эксперимента были определены три уровня сформированности интегративной обучености, структура которой складывается с трех компонентов: мотивационно-стимулирующего, содержательно-процессуального, творческо-результативного.

Ключевые слова: музыкальное обучение, младшие школьники, уровни сформированных компонентов, диагностика уровня учебных достижений, виды искусства, творческая деятельность, мотивация, содержание художественной учебной деятельности.

SUMMARY

Danko N. Diagnosis of the level of educational achievements in the study of musical art of primary school pupils.

The article reveals the stages and the results of the study broadly, the presence of integrative training of younger schoolboys music. The content of the experimental study reveals the levels of training of younger schoolboys' achievements in the process of the search, and the diagnostic steps of ascertaining experiment, analysis of the results. While ascertaining the experiment has identified three levels of formation of integrative learning, which structure consists of three components: motivational-stimulating, informative procedure, creative and productive.

The author makes the following conclusions:

1. *Not all teachers understand the importance of motivating the junior pupils of study art.*
2. *The teachers of the junior pupils are determined to create methodic of integrated education to ensure the development of creativity.*

3. *Three levels of integrated education are defined:*

–**sufficient level** (17% of the pupils). *Positive attitude, sustainable interests to art, awareness of peculiarities of art tools, ability to accumulate knowledge;*

–**middle level** (63,3% of the pupils). *Positive attitude of the junior pupils to the same kind of art, have enough knowledge but cannot use them in complex, have difficulties in determination of art methods. The pupils can solve the problems effectively;*

–**low level** (19,8% of the pupils). *The pupils don't have positive attitude to studying, low motivation to study music, have very low interest to music, have programmatic attitude to the subject. The pupils do not have enough knowledge, which they cannot apply on practice, can act only while following the teacher's instruction.*

Key words: *teaching music, the junior pupils, the levels of the components, diagnosis of the level of achievement, kinds of art, art activities, motivation of art teaching.*